

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR

RECEP ACAR BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2021/20151

Karar Tarihi : 16/4/2025

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL
Selahaddin MENTEŞ
Muhterem İNCE
Yılmaz AKÇİL

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : Recep ACAR

Vekili : Av. Gülhan KAYA AĞAOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, hukuka aykırı olarak konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, olay tarihinde Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi 4. sınıf öğrencisidir.

3. Kolluk görevlilerince yapılan tespite göre sol/sosyalist ve marjinal gruplardan bir üniversiteye rektör atanmasını protesto etmek amacıyla 2/2/2021 tarihinde Kadıköy'de düzenlenecek protestoya sosyal medya platformlarından katılma çağrısı yapmıştır. Kadıköy Kaymakamlığı; koronavirüs salgın sürecini gözетerek toplum sağlığının korunması, kamu düzeninin sağlanması, salgının yayılmasının engellenmesi ve toplumsal iç barışı tehdit edebilecek provokatif eylemlerin önlenmesi amacıyla 2/2/2021 tarihinden itibaren yedi gün süreyle Kadıköy ilçesindeki tüm açık alanlarda gerçekleştirilmesi planlanan toplantı, miting, yürüyüş, basın açıklaması, konser gibi etkinlikleri yasaklamıştır. 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (Ç) fıkrası ile 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 17. maddesi uyarınca alınan yasaklama kararı 2/2/2021 tarihinde resmî internet sitesinden duyurulmuştur.

4. 2/2/2021 tarihli tutanağa göre toplanan grup, polis araçlarının önüne çöp konteynerleri koymuş; yerden söktükleri parke taşları ile yaralayıcı diğer maddeleri polis araçlarının üzerine hedef gözetmeksizin atmış, bu eylemler sonucunda iki polis aracında hasar meydana gelmiştir. Görüntü İnceleme ve Tespit Tutanağı'nda başvurusunun eyleme katıldığı ve grupla birlikte hareket ettiği ifade edilmiştir ancak tutanakta başvurusunun şiddet içeren hareketlere ne şekilde iştirak ettiğine dair herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir.

5. 5/2/2021 tarihinde hakkında yakalama işlemi gerçekleştirilen başvuru; Cumhuriyet savcısı huzurundaki ifadesinde öğrencisi olduğu üniversiteye de rektör atanması yapıldığını, Boğaziçi Üniversitesine rektör atanmasıyla ilgili basın açıklaması yapılacağına dair sosyal medyadan gördüğü çağrı üzerine Rıhtım Caddesi'ne toplulukla birlikte gitmek istediğini ancak polisin gruba plastik mermi ve gazla müdahale etmesi üzerine olay yerinden kaçtığını, dosya kapsamındaki görüntünün de buna ilişkin olduğunu, saldırıda bulunmadığını savunmuştur.

6. 6/2/2021 tarihinde başvuru 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinde yazılı tutuklama sebeplerinin bulunması nedeniyle kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılarak ihtara ve zor kullanmaya rağmen dağılmamakta ısrar etme suçundan adli kontrol tedbiri verilmesi talebiyle sevk edilmiştir. Aynı tarihte İstanbul Anadolu 1. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) dosya üzerinden yaptığı inceleme sonrasında başvurunun *"üzerine atılı suça ilişkin mevcut delil durumu ve tüm dosya kapsamı[nı]"* gözeterek konutu terk etmeme ve yurt dışına çıkamama şeklinde adli kontrol tedbirlerine tabi olmasına karar vermiştir.

7. Başvuru 7/2/2021 tarihinde konutu terk etmeme adli kontrol kararının kaldırılması için karara itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen bir sonraki numaralı Hâkimlik, adli kontrol kararına ilişkin verilen kararın usule ve kanuna uygun olduğunu belirterek 12/2/2021 tarihinde itirazı kesin olarak reddetmiştir.

8. Nihai hükmü 19/3/2021 tarihinde öğrendiğini beyan eden başvuru 30/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Bireysel başvuru sonrasında Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan inceleme neticesinde başvurunun da aralarında olduğu yedi şüpheli hakkında kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılarak uyarılara rağmen dağılmamakta ısrar etme, direnme ve kamu malına zarar verme suçlarını işlediği iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir. İddianamede başvurucuya yüklenen suçu oluşturan olay ise *"Kadıköy'de yer alan eylemlere katıldığı, emniyet ekiplerinin dağılını ihbarlarına rağmen ihbarlara uymadığı ve bu hususun dosyada mevcut video ve fotoğraf görüntülerinden tespit edil[mesi]"* şeklinde açıklanmıştır. Söz konusu iddianamenin ceza soruşturmasının başlangıcına dayanak olayların açıklandığı kısmı şöyledir:

"04/01/2021 tarihinde başlayan Boğaziçi Üniversitesine atanan rektörün protesto edilmesi eylemlerinin 02/02/2021 tarihinde tekrar etmesi, İstanbul ili Valilik makamınca 3 ilçede ilan edilen (Beşiktaş, Sarıyer ve Kadıköy) her türlü gösteri ve yürüyüşün yasaklanması kararına rağmen sosyal medya üzerinden sol/sosyalist ve marjinal gruplar tarafından yapılan çağrılar sonucunda Kadıköy ilçesinde 02/02/2021 tarihinde gerçekleşen, görevli polis memurlarına ve polis otosuna taşlı, tekme vb. maddelerle saldıran, izinsiz olarak gösteri yapan şahıs/shahısların tespit edilmesine yönelik olarak olay yeri ve çevresinde çekilen görüntülerden yapılan teşhis işleminde olaya katılan şahısların bahse konu olaylara katıldıkları tespit edilerek şüpheliler hakkında ... soruşturmaya başlan...[mıştır]."

10. İstanbul Anadolu 60. Asliye Ceza Mahkemesi 22/3/2021 tarihli tensip zaptında, başvurunun da aralarında olduğu sanıklar hakkında uygulanan tutukluluk ve adli kontrol kararlarının kaldırılması ile tüm sanıklar hakkında yurt dışına çıkma yasağı adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar vermiş; bu tedbiri ise 22/10/2021 tarihinde kaldırmıştır. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

11. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruçunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu; üniversiteye rektör atanmasına karşı yapılan eylemlerde gözaltına alınanlara destek olmak amacıyla yapılan basın açıklamasına sadece katıldığını ve suça dayanak kabul edilen fotoğrafın da bu hususu doğruladığını, adli kontrol kararı verilmesi için yasal koşulların bulunmadığını ileri sürmüştür. Başvurucu; somut olayda isnat edilen suçları işlediğine, kuvvetli suç şüphesine dair herhangi bir delil olmamasına, üniversite öğrencisi olması nedeniyle kaçma ve delilleri karartma şüphesi bulunmamasına rağmen hakkında konutu terk etmeme tedbirinin uygulanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, adli kontrol tedbiri kararının gerekçesiz olması nedeniyle de gerçekçeli karar hakkının ihlal edildiğinden yakınmıştır. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

14. Başvuruçunun konutu terk etmeme tedbirine yönelik iddiaları kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir (benzer değerlendirme için bkz. *Esra Özkan Özakça* [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, §§ 68-76). Açıkça dayanaktan yoksun olmadığına ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa Mahkemesi konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukukiliğine ilişkin yapılacak incelemede esas alınacak ölçütleri *Esra Özkan Özakça* kararında belirlemiş; müdahalenin tutuklamaya alternatif bir tedbir olması nedeniyle -tutuklama kararlarında olduğu gibi- kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplere dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama kriterleri yönünden incelemeye tabi tutulacağını ifade etmiştir. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasını gözetken Anayasa Mahkemesi ilk olarak konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin uygulanması için ilgili kişinin *suçluluğu hakkında kuvvetli belirtinin* varlığının şart olduğunu, bunun için suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Öte yandan anılan tedbirin bilhassa şüphelilerin veya sanıkların *kaçmalarını engellemeye* veya *delillerin yok edilmesini* ya da *değiştirilmesini* önlemeye yönelik adli bir önlem olarak da uygulanabileceğini açıklamıştır. Son olarak hakka yönelik sınırlamanın hukuka uygun kabul edilebilmesi için konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye *elverişli* ve ulaşılmak istenen amaç bakımından *zorunlu* olması, tedbir ile ulaşılmak istenen amaç arasında *makul bir denge* gözetilmesi gerektiğini vurgulamıştır (*Esra Özkan Özakça*, §§ 73-83).

16. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yapılan müdahalenin dayanağı olan 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı kabul edilmiştir. Buna göre mevcut başvuruda adli kontrol tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce ön şart olarak suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığı yönünden inceleme yapılmalıdır (benzer şekilde değerlendirme için bkz. *Esra Özkan Özakça*, § 86; *Ayşe Söğüt*, B. No: 2020/10866, 13/1/2021, § 46).

17. Başvurucu, kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılarak ihtara ve zor kullanmaya rağmen dağılmamakta ısrar etme suçundan yürütülen soruşturma kapsamında konutu terk etmeme şeklinde adli kontrol tedbirine tabi tutulmuştur (bkz. § 6).

18. Kolluk görevlilerince düzenlenen tutanaklara göre başvuru, güvenlik güçlerine ve araçlarına yönelik yaralayıcı maddelerin atıldığı bir toplantıya katılmıştır. Başvurucu, toplantıya katıldığını kabul etmekle birlikte herhangi bir şiddet eylemine karışmadığını iddia etmiştir. Nitekim dosya kapsamında yaşanan şiddet olaylarına iştirak ettiğine dair herhangi bir delil bulunmadığını belirten başvuru; grup içinde çekilen fotoğrafının ancak toplantıya katıldığını ispatladığını, bunun şiddet eylemlerine ilişkin bir delil olamayacağını ileri sürmüştür.

19. Dosya kapsamındaki tutanaklarda başvuruya konu basın açıklamasının başlangıcına ve gelişim sürecine ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Bu nedenle kolluk görevlilerince yapılan ihtar ve/veya zor kullanmanın şekli, gerekçesi ve başvurunun dağılmamakta ısrar etme eylemini ne şekilde gerçekleştirdiği dosya kapsamından anlaşılamamıştır (bkz. § 4). Bununla birlikte bireysel başvuru sonrası düzenlenen iddianamede sadece kolluk güçlerinin ihtarına rağmen dağılmama eylemi başvurucuya isnat edilen suçu oluşturan olay olarak açıklanmıştır (bkz. § 9).

20. Anayasa Mahkemesi başvurunun suçluluğu hakkında kuvvetli belirtinin varlığının adli kontrol tedbirinin hukukiliğinin belirlenmesi yönünden önemli olduğunun bilincindedir (bkz. § 16) ancak somut olayın değerlendirme yöntemi ve mevcut başvurunun koşulları gözetildiğinde adli kontrol tedbirinin hukukiliğine ilişkin incelemenin müdahalenin meşru bir amacı olup olmadığı ölçütü bağlamında yapılmasının daha uygun olacağı değerlendirilmiştir.

21. 5271 Kanun'un 109. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde kişinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebileceği belirtilmiştir. Somut olayda Hâkimlik adli kontrol tedbiri uyguladığı kararın gerekçesinde isnat edilen suça ilişkin mevcut delil durumu ve tüm dosya kapsamına dayandığını açıklamış, başkaca bir değerlendirmede bulunmamıştır (bkz. § 6). Ayrıca başvurucuya isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni var sayılan suçlardan da olmadığı gözetildiğinde Hâkimliğin kararında yukarıda açıklanan adli kontrol tedbiri sebeplerinden (bkz. § 15) hangisine dayandığı anlaşılamamıştır.

22. Tüm bu veriler ışığında Sulh Ceza Hâkimliği tarafından uygulanan tedbire dair gerekçenin başvuru hakkında konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasının gerekliliğini, dolayısıyla tedbirin meşru amacını ortaya koymak bakımından yetersiz kaldığı değerlendirilmiştir. Varılan sonuç karşısında tedbirin ölçülülüğü yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

24. Başvurucu, anayasal güvence kapsamında olan basın açıklaması sırasında polisin haksız olarak müdahalede bulunduğunu, müdahalenin amacının ve orantılılığının hiçbir aşamada değerlendirilmediğini belirterek anayasal hak üzerinde caydırıcı etkisi olan

başvuruya konu karar nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile ifade özgürlüğünün ihlal edildiğinden yakınmıştır. Bakanlık görüşünde, yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği açıklanmıştır. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

25. Somut olayda kanuna aykırı bir toplantıya katıldığı ve ihtarla rağmen dağılmamakta ısrar ettiği iddiasıyla başvuru hakkında adli kontrol tedbirini uygulanmıştır. Dolayısıyla bu tedbirin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilmelidir.

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında adli kontrol tedbirinin hukukiliğine ilişkin yapılan değerlendirmede müdahalenin kanun tarafından öngörülme koşulunu sağladığı sonucuna varılmıştır (bkz. § 16). Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı bakımından da bu sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

27. Anayasa Mahkemesi birçok kararında, uygulanan koruma tedbirinin ifade ve basın özgürlükleri, dernek kurma hürriyeti, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları gibi diğer temel hak ve özgürlükler üzerindeki etkisini incelerken öncelikle koruma tedbirinin hukuki olup olmadığını ve/veya tedbirin makul süreyi aşp aşmadığını değerlendirmekte; sonrasında uygulanan tedbirin hukukiliğine ya da süresinin makullüğüne ilişkin vardığı sonucu da dikkate alarak diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğini belirlemektedir (tutuklama tedbirini bağlamında yapılan değerlendirmeler için bkz. *Mutlu Öztürk ve diğerleri*, B. No: 2020/8525, 28/1/2021, § 84; *Günay Dağ ve diğerleri* [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 191-203; *Erdem Gül ve Can Dundar* [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, §§ 92-100; *Mehmet Baransu* (2), B. No: 2015/7231, 17/5/2016, §§ 157-164; *Şahin Alpay* [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, §§ 134-147).

28. Anayasa Mahkemesi adli kontrol tedbirinin hukukiliği bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden yaptığı incelemede başvurucuya uygulanan konutu terk etmeme şeklindeki tedbirin gerekliliğini, diğer bir anlatımla tedbirin meşru amacını, ortaya koymak bakımından yetersiz kaldığı değerlendirmesinde bulunmuştur (bkz. § 22). Başvuruya konu toplantıya ilişkin olarak kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden başvuruyla ilgili yapılan bu tespit ve değerlendirmelerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden de geçerli olduğu açıktır. Ayrıca gerekliliği ortaya konulamayan koruma tedbirinin bireyler üzerinde toplantıya katılma hususunda caydırıcı etki yarattığı da dikkate alındığında anılan müdahalenin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden demokratik toplumda gerekli olmadığı sonucuna varılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

30. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 50.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

31. Başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin sona ermesi nedeniyle ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

32. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 40.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE;

B. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. 1. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 40.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, diğer tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Anadolu 1. ve 2. Sulh Ceza Hâkimliklerine (sırasıyla 2021/120 ve 2021/1110 D. iş) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/4/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.